

hangok kibocsátására tett erőfeszítésben, a lusta tehetségtelenség fedőszerve. Az operanéklés több mint hangképzés álló testhelyzetben, hangozzék bár meglepően a kijelentés. Az általam látott szereposztás szakszerűségét nem látszott lerontani az előadásba vitt szertelenség. Ocsovai János puhán énekel lány, olvatag, kissé testetlen tenorján, ami illik Nemorino késői pubertásához. A figurában van hajlam az elanyátlanodásra és az elkese-redésből fakadó hisztériára, amire azt lehet mondani: majd kinövi. A románc alatt az ironikus beállítás ellenére is a kezdő férfiaság jelei mutatkoznak Ocsovai Nemorinóján, s nemcsak a fászlitanítás fizikai ingerei miatt. Herczenik Anna magabiztosan birtokolja Adina szólamát, a hang kellemes és minden regiszterben telített; ez az Adina begyes primadonna-galamb, rátartó és elszánt. A Dulcamarával való kettősben az énekesnő kiül a páholy mellvédjére, megszabadul operetthercegnői gallérjától, mintegy előkészítve a halálugrást a házasságba a meggazdagodott Nemorinóval. Az emeleti oldalpáholyban énekelt duett aláhúzza a rafinált életstratégiák teatralitását. Tóth János Dulcamaraként alkatánál fogva nem a joviális szélhámos, inkább az erőszakos, drasztikus, agresszív üzletember típusa. Van benne valami mefisztói vagy cipollai kaján sarlatánság, ami persze csak színház. Nem éppen hajlékony érzékiséggel énekel, inkább kissé derben, keményen, némi fadsággal – a humora kedélyesség helyett csípős –, de bírja a hadarást és a rohanásokat. Molnár Erik inkább csak lejárja, mintsem magáénak érzi Belcore peckes bábkatonaságát. Kertész Marcella cserfes, incselkedő Gianetta, ironikus fortékkal az obligát „halkan-áriában”.

Kesselyák a zenei irányításban sem riad vissza attól, hogy borsot törjön a sznobok orra alá, és kieszközölje a darabot megillető populáris hatásokat. A kórus élő, mozgékony massa, egyéniségekből álló tömeg, a fizikai követelmények teljesítésén túl elfogadható hangzással és viszonylagos ritmikai pontossággal. A Dulcamara érkezését jelző fanfárok a nézőtér különböző helyeiről szólnak, villózó fényjáték kíséretében. Az esküvői rézfúvók határozottan musicales hangzásúak. Ebben a jelenetben zöld lézerefényből kialakított, tölcse-szerű alagút terjed a színpadról a nézőtér felé – a házasulandók és az eskető sarlatán ködgomolyban állnak. A csúcsponton megtörik, összecsuklik a diadalmas hangzás, visz-

szaszürkül a színpad, az ifjú házásokon már ugyanolyan szürke köpeny van, mint a többiekben, rájuk ereszkedik a tömegembert öszszefogó bura. Véget ért (vagy megvalósult?) az álom. A szerelmeseknek sínre került az életük: beleolvadtak a kispolgáriságba.

A tapsrend-reminiszenciák már Donizetti musicales hangzásra áthangszerelt dallamai – jobban szólnak, mint a kortárs darabok legtöbbje.

**GAETANO DONIZETTI:
SZERELMI BÁJITAL
(Miskolci Nemzeti Színház)**

LÁTVÁNYTERV: Dávid Attila. **SZCENIKA:** Pindur István. **JELMEZ:** Zeke Edit. **RENDEZŐASSZISZTENS:** Pöltz Júlia, Horti Zsuzsanna. **TÁRSRENDEZŐ-KOREOGRÁFUS:** Kozma Attila. **KARIGAZGATÓ:** Regős Zsolt. **VEZÉNYEL:** Philippe de Chalendar. **RENDEZŐ-LÁTVÁNYTERV-VEZÉNYEL:** Kesselyák Gergely.

SZEREPLŐK: Herczenik Anna/Eperjesi Erika/Kertész Marcella, Ocsovai János/Derzsi György, Kincses Károly/Gregor József/Tóth János, Molnár Erik/Soós Péter, Kertész Marcella/Jancsó Dóra.

ZAPPE LÁSZLÓ

A katarzis csak alkohollal elviselhető

■ TENNESSEE WILLIAMS: MACSKA A FORRÓ BÁDOGTETŐN ■

Az egri előadás előbb kezdődik, és előbb is ér véget, mint a debreceni. Az egri színpadon Brick hosszan ébredzik delíriumos álmából, szenvedve próbálja összeszedni magát, majd meztelenre vetkőzik, és elmegy tusolni. Debrecenben akkor kezdődik a játék, amikor Brick már tusol, és felesége behozza a reggelijét. S ezután is, Brick sokáig mintha jelen sem lenne, pontosabban azzal próbálná elhallgattatni izgágán nyüzsgő asszonyát, hogy igyekszik nem tudomást venni róla. Egerben két színész törekszik eljatszani a darab meglehetősen bonyolult indító jelenetét, Debrecenben határozott karakterük van a szereplőknek és a szituációnak. Sőt túlzottan is határozott ez a karakter, ami nyilván csak részben írándó Majzik Edit túlbuzgó játékanak a rovására, mögötte jól érzékelhető a rendezői szándék is. Margaret igyekezete, hogy férjét kiközkentse az alkohol kö-zönyéből, rávegye a családi örökösödési háborúban való részvételre, oly erőteljes, hogy végül nemcsak a férfinak, de a nézőknek is az idegeire megy. A nyitó jelenet alaposan kidolgozott és szinte bravúrosan megvalósított elgondolása teljesen logikus, érthető, csak nehezen elviselhető. A fiatalasszony végig megjátssza magát. Különböző játékokkal próbálkozik, hogy fogást találjon a férfi letargiáján. Minden szavának, mozdulatának két célja és két értelme van. Érzelmi és üzleti, szentimentális és materiális. Vissza akarja állítani korábbi kapcsolatukat, és meg akarja kaparintani a hamarosan esedékes örökséget. Amikor tehát hol kedveskedve vonzó, hol provokatíván, agresszíven szólkimondó akar lenni, akkor mindkét módszer egyszerre tartalmaz igazságot és ravasz taktikát. Valóban ki akarja beszélni a múltat, de ezzel mégiscsak van más célja is, mint kapcsolatuk tisztázása. A ki-

beszélés csak az egyik eszköz ahhoz, hogy a férfit legalább valamilyen reakcióra bírja, amiből azután akár az óhajtott szeretkezéshez is el lehet jutni. Ennek viszont inkább gyakorlatias célja van: csakis úgy maradhatnak versenyben az örökségért, ha az asszony teherbe esik. Majzik Edit olyan tökéletesen jeleníti meg ezt a szorongatott helyzetben szorongva végigvitt megjártottságot, hogy a néző nemigen tudja eldönteni, vajon a szerep harsogja, mozogja, izgulja túl a szituációt vagy a színész a szerepét. Az előadás végül visszaigazolja ezt a játékot, de ez utólag nem változtat azon, hogy az indítást elég nehéz végignézni. Visszaemlékezni már jobb rá.

Az egri előadás legnagyobb rejtélye nem a kezdés, hanem a befejezés. Elmarad ugyanis a zárójelenet, amikor az asszony megpróbálja ágyba vonszolni férjét (akinek

Majzik Edit (Margaret) és
Sághy Tamás (Brick) Debrecenben

különben végre talán sikerült nyugodtra innia magát), hogy beteljesíthesse a blöfföt, miszerint teherben van. Így nemcsak lezáratlan, de értelmetlen, drámaiatlan is marad a történet. Csak találgathatjuk Bal József rendezői elgondolását. Illetve a szereposztást tartalmazó szórólap hátoldaláról kiolvasható, hogy a családi kommunikáció, egyáltalán az együttélés nehézségeiről szól a rendező szerint a darab, de ez nem segít a zavarba ejtő élményen. A kezdet felduzzasztása mintha Brick figurájának megemelését sugallná, viszont a közjáték, amikor a mama magára maradva, korábbi szörnyű mondatokat hallucinál, és a befejezés, amikor övé az utolsó sopánkodó mondat, az ő központi szerepére utalhatna. Holott a cím egyértelműen elsősorban Margaretre vonatkozik. Ő a macska; a forró bádogtető pedig a bonyolult belső viszonyrendszerű család, ahol őt idegennek érzik, s ahol maga is idegennek érzi magát.

Az igazi drámát egyébként Kelemen József átgondolt, többé-kevésbé logikus debreceni rendezése is elveszi a címszereplőtől; de ott egyértelműen az alkoholista Brick lesz a központi alak. Sághy Tamás állandó belső feszültséggel telt csöndjeivel és nagyon pontos kitéréseivel az egyetlen igaz emberré emeli a mindenben túljutott, csak a „kattanásra”, az alkohol nyújtotta megnyugvásra váró férfit. Ebbe a katarzis nélküli történetbe általa csempésződik be a megtisztulás. Igaz, nem a drámai cselekmény folyamán, hanem már korábban. A nap eseményei, a hazugságok, a kapcsolatok lepleződése során derül ki róla, hogy rég túl van mindenben. Az undor a képmutatástól, az élet elkerülhetetlen szennyétől nála nem megfutamodás, nem alibi, hanem végső bölcsesség, mély fölismérés. Amibe ugyan fizikailag-idegileg belerokkant – ezért nem bír alkohol nélkül élni –, erkölcsileg azonban fölemelkedett.

A lényegi különbségekhez természetesen sok egyéb eltérés társul a két produkcióban. Az egri előadás nagyszínpadon zajlik, míg a debreceni szobaszínházban, ami nemcsak a szokványos következményekkel jár. Attól, hogy a debreceni stúdióban magunk is bent ülünk Brick és Margaret szobájában, még nem történne önmagában semmi. A nézők bravúros megfélemlítése a közvetlen közelükben villámgyorsan csapkodó mankóval már része az előadás

Máté András felvétele

Gál Gábor felvétele

hatásmechanizmusának, amely sokáig rejteti igazi célját, sokáig az attraktív külsőségekre, illetve a groteszk-komikus mozzanatokra helyezi a súlyt – igaz, nem véletlenül, mert például az öt szörnyű gyerek váratlan fölbukkanásainak, születésnap koncertjüknek fals humora tragikusan groteszk összefoglalásként tér vissza a befejezésben, amikor rémes álarcokban megjelenve zárják az előadást. Kezdetben azonban a puszta közelség is inkább rontja, mint fokozza a hatást. Az intimitásnak ugyanis ebben a darabban különös jelentősége van. Itt olyan belső viszonyok tárulnak föl, amelyeket túlságosan közelről nézni már kínos. Talán Majzik Edit alakítása is azért hat sokáig forszírozottnak, mert hiányzik a rivalda jótékony eltávolító hatása. Csak az apa és Brick drámai nagyjelenete izzik föl annyira, hogy a néző nem

Menszátor Héresz Attila (Brick) és
Kalmár Zsuzsa (Margaret)
az egri előadásban

kukucs-kálónak, hanem valóban súlyos, fontos, rá is tartozó dolgok részesének érzi magát. Az a paradox helyzet áll elő, hogy a kitarulkozás csak egy bizonyos fokon túl igazolja önmagát – talán akkor, amikor elkezdődik az igazi dráma.

Mindkét előadásban furcsára sikerült a két sógornő külső megjelenítése. Egyik esetben sem igazolódik ugyanis az apának az a mondata (mellesleg rivalizálásuk egyik, amúgy mellékes oka), hogy Margaret jobb formájú lenne, mint Mae. Egerben Kalmár Zsuzsa szép és fiatal, és nagy igyekezettel játssza Margaret számos tulajdonságát, a férfibolondító szexbomba azonban nem szerepel ezek között. Saárossy Kinga, aki talán az anyukája lehetne, mutatósabb a színpadon, s feltehetőleg közelebb áll egy idősödő, de új kéjekre vágycsozó farmer izlésvilágához. Ebben egyébként a jelmeztervező Földi Andrea is ludas lehet, aki Kalmár Zsuzsát átlagos mai fiatalnak, míg Saárossy Kingát elegáns üzletasszonynak öltöztette. Debrecenben Majzik Edit kissé nyúzottnak hat a sógornő ostoba céltudatosságát derűs komikummal színre hozó Oláh Zsuzsa mellett. Egerben az apát játszó Csendes László gyűrtöbbsé, kevésbé tekintélyes, kevésbé zsarnoki, mint Debrecenben a figurát erőteljesen, hatalmas belső izzással megformáló Miske László. Menszátor Héresz Attila, az egri Brick pedig igencsak egy-síkúan szenved. Egerben a Mamát Bessenyei Zsófia jellegzetesen aggodalmaskodó-sopánkodó családanyának mutatja, míg Debrecenben Dobos Ildikó inkább az igazi amerikai – magát örökké fiatalnak és energikusnak mutató – vénasszonyt hangsúlyozza. Az

egri előadás külsőségei egyébként általában is jellegtelenebbek, Bátonyi György díszlete konvencionális, Földi Andrea ruhái inkább a mai magyar világot idézik, míg Debrecenben Libor Katalin az ötvenes évek Amerikáját rendez be a stúdióban; a díszlet is, de főképp a nők öltözékei ezt a kort idézik.

Egerben Bányai Geyza régi fordítását mondják, Debrecenben Merényi Anna vaskosabb szövegét, bár a különbség amúgy hallásra nem tűnt igazán lényegesnek.

TENNESSEE WILLIAMS: MACSKA A FORRÓ BADOGTETŐN (Gárdonyi Géza Színház, Eger)

FORDÍTOTTA: Bányai Geyza. DÍSZLET: Bátonyi György. JELMEZ: Földi Andrea. RENDEZŐ: Bal József.

SZEREPLŐK: Kalmár Zsuzsa, Menszátor Héresz Attila, Saárossy Kinga, Bessenyei Zsófia, Csendes László, Pálfi Zoltán, Lamanda László, Fehér István.

(Csokonai Színház, Debrecen)

FORDÍTOTTA: Merényi Anna. DÍSZLET-JELMEZ: Libor Katalin. RENDEZŐ: Kelemen József.

SZEREPLŐK: Majzik Edit, Sággy Tamás, Dobos Ildikó, Miske László, Oláh Zsuzsa, Garay Nagy Tamás, Krizsik Alfonz, Maday Gábor.

PERÉNYI BALÁZS

Mentálhigiénés program

■ PINTÉR BÉLA: ÖL-BUTÍT ■

Pintér Béla újabb tézisdramája – mint címéből gyanítható – az alkoholizmus tárgykörében vizsgálódik. Teszi ezt a megszokott hangnemben. Opusai sorra veszik a jelenkor néhány súlyos „társadalmi problémáját”. A Népi rablétben lagzilajcsis orgiába csapott át egy nászszertartás – a parlagi álnépi kultúra megkapta a magáét. A következő darab (Kórház–Bakony) a lepusztult egészségügy lélek- és beteglő közegében játszódott, ahol pökhendi orvosok végzetes műhibái maradnak rejtve. Unott nővérek és cinikus mütösfűk érzéketlen asszisztenciájával szenderítik el örege a megsegyenített pácienseket. A sehova kapuja az agyamosó és pénzéhes szektákat meg a hozzájuk forduló esetteket állította elének maró gúnyjal.

Pintér Béla a szégyenletesen hitvány köznapiságot, szociodramáinak közegét ütközteti a tradicionális népi kultúra értékeivel. A csiricsaré környezet és a sodró lendületű néptánc kontrasztja él-tette a *Népi rablétet*, sőt, ha jobban visszaemlékszem, nem is nagyon szólt másról. A téma maga a forma volt, és viszont. Ízlés-telenül öltözött emberek táncoltak nagyszerűen a csúnya díszlet-ben. A *Kórház–Bakonyban* a *Látogató* (Pintér Béla), aki elvesztette édesapját, mint betyár szegült szembe a pandúrokkal, akiket a kórházi személyzetet is megjelenítő színészek formáltak meg. *A sehova kapujában* egy erdélyi faluba hittérítők érkeznek, mivel ezt a kiste-lepülést sorsolták ki groteszk-misztikus rítussal. A jóhiszemű er-délyiek egészséges ösztönrel vetették ki maguk közül a cinikus, il-letve naiv városi embereket. Az *Öl-butít* deliriosus látomásában a főszereplő ismerősei, rokonai transzformálódnak népmesehősök-ké, a tegnap anakronisztikus tévésztárjaivá, illetve démonikus ala-kokká. A mitikus történetben heroikus tusa zajlik a szerencsétlen szenvedélybeteg lelkéért.

Toprongyos prolik eksztatikus ivászatával kezdődik az előadás. A szűk előtérben – a nyomorúságos szükség-lakásban – összezsú-folódó részegek letaglózó elszántsággal vesztik el fejüket fül-sértően hangos zene kíséretében. Ám érzékelik egy tiszta tekintetű fiatalasszony (Enyedi Éva), a pizsamás házigazda (Thúróczy Sza-bolcs) kedvese, és hazaküldi az ivócimborákat. „Menjünk még éj-jelnappaliba” – mondja egyikük. A nézőtérre nevetés harsan, annyira ismerős a mondat. Majd mintegy húsz percig tévézünk a háziúrral. Megnézhetünk egy röpké részletet a legendás angol-magyarból (6 : 3), amit a mámoros férfi végigkommentál (tudja fejből). Vigyázzba vágja magát, és fújja a *Himnusz*t. Láthatunk egy informatív áldokumentumfilmet, amelyben a tudálékos doki – igen, eltalálták – alkoholizmusról tart felvilágosító előadást. Elég mókásan, az ötlet ennek dacára a legelcsépeltbb dokumentarista hagyományokat juttatja eszünkbe, amelyekben diaképek, rádióri-portok, tévéműsorok segítségével tájékoztatták a nézőt a várható következményekről. A színházidegen betét dramaturgiai funkció-